

КОЛЕКЦІЯ ГЕРБАРНИХ ЗБОРІВ О.С. БОНДАРЯ У ГЕРБАРІЮ УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (УМ)

Тетяна МАМЧУР

У роботі наведено анований перелік таксонів іменної колекції гербарних зборів асистента кафедри ботаніки О.С. Бондаря, які збережено у фондах гербарію Уманського національного університету (УМ). Гербарні зразки зібрано 1930 р. в умовах дендропарку «Софіївка» (нині Національний дендропарк «Софіївка» НАН України). Колекцію опрацьовано за гербарними етикетками, з відміткою прізвища колектора та ідентифіковано за архівними матеріалами музею історії кафедри ботаніки університету. Аналіз таксономічної приналежності 142 гербарних зразків здійснено за сучасною ботанічною номенклатурою (GBIF, POWO), так як деякі види набули синонімічних назв. У колекції присутні два види природної флори *Neottia nidus-avis* (Orchidaceae), *Stipa pennata* (Poaceae), які занесено до Червоної книги України. Інтродуценти дендропарку «Софіївка» представлено деревними і кущовими рослинами груп Голонасінні (Gymnosperms): *Pinus strobus*, *Taxodium distichum* та Квіткові (Angiosperms): *Acer campestre*, *A. platanoides*, *A. tataricum*, *Aesculus hippocastanum*, *A. flava*, *Amelanchier ovalis*, *Caragana frutex*, *Cornus sanguinea*, *Cotinus coggygri*, *Deutzia crenata*, *Fagus sylvatica*, *Juglans cinerea*, *Kerria japonica*, *Philadelphus coronarius*, *Prunus mahaleb*, *Ribes uva-crispa*, *Rhodotypos scandens*, *Spiraea media*, *Tilia platyphyllos*. Гербарій (УМ) містить низку раритетних зборів відомих ботаніків, природодослідників – Л. Рабенhorst, М. Турчанінов, В. Черняєв, Ю. Ланцький, Й. Пачоський; колекції викладачів ботаніки, студентів, які набули історичної цінності. Нами створено первинний електронний каталог гербарію з переліком таксонів за гербарними етикетками та оприлюднено в наукових доробках, монографіях. У 2016 році за опрацьованими даними було здійснено реєстрацію гербарію в міжнародній базі *Index Herbariorum* (New York) з присвоєнням ідентифікатора (акронім) – УМ. Фонди гербарію (УМ) щорічно поповнюються новими надходженнями як викладачами ботаніки, так і аспірантами, студентами навчального закладу. Фонди цікаві ботанікам, дендрологам, екологам у власних дослідженнях. Вважаємо, що гербарій (УМ) заслуговує на введення його до переліку «Гербарії України. *Index Herbariorum*».

Ключові слова: гербарій, іменна колекція, О.С. Бондар, гербарні зразки, дендропарк «Софіївка».

Уманський національний університет, вул. Інститутська, 1, Умань, 20301, Україна; e-mail: tamchur-tv@ukr.net
Мамчур Т.: <https://orcid.org/0000-0001-9320-814X>

Collection of herbal collections O.S. Bondar in the herbarium of the Uman National University (UM) Mamchur T.

The paper provides an annotated list of taxa of the named collection of herbarium collections of the assistant of the Department of Botany O.S. Bondar, preserved in the funds of the herbarium of the Uman National University (UM). The herbarium specimens were collected in 1930 in the conditions of the Sofiivka Arboretum (now the Sofiivka National Arboretum of the National Academy of Sciences of Ukraine). The collection was processed according to herbarium labels, with a note of the name of the collector and identified according to archival materials of the Museum of History of the Department of Botany of the University. The purpose of the article was to publicize the herbarium collections of O.S. Bondar for the scientific community for the study of taxa of this region, conducting the introduction of plants in the Sofiivka Arboretum. The analysis of the taxonomic affiliation of 142 herbarium specimens was carried out according to the modern botanical nomenclature (GBIF, POWO), since some species have acquired synonymous names. The collection contains two species of natural flora, *Neottia nidus-avis* (Orchidaceae), *Stipa pennata* (Poaceae), which are listed in the Red Book of Ukraine. Introducers of the Arboretum "Sofiivka" are represented by tree and shrub plants of Gymnosperms: *Pinus strobus*, *Taxodium distichum* and Angiosperms: *Acer campestre*, *A. platanoides*, *A. tataricum*, *Aesculus hippocastanum*, *A. flava*, *Amelanchier ovalis*, *Caragana frutex*, *Cornus sanguinea*, *Cotinus coggygri*, *Deutzia crenata*, *Fagus sylvatica*, *Juglans cinerea*, *Kerria japonica*, *Philadelphus coronarius*, *Prunus mahaleb*, *Ribes uva-crispa*, *Rhodotypos scandens*, *Spiraea media*, *Tilia platyphyllos*. Herbarium (UM) contains a number of rare collections of famous botanists, naturalists – L. Rabenhorst, M. Turchaninov, V. Chernyaev, Yu. Lantskyi, Y. Pachoskyi; collections of botany teachers, students,

which have acquired historical value. We created the primary electronic catalog of the herbarium with a list of taxa by herbarium labels and published it in scientific publications and monographs. In 2016, based on the processed data, the herbarium was registered in the international database Index Herbariorum (New York) with the designation of the identifier (acronym) – UM. Funds of the herbarium (UM) are annually replenished with new arrivals from both botany teachers and post-graduate students, students of the educational institution. Funds are interesting to botanists, dendrologists, and ecologists in their own research. We believe that the herbarium (UM) deserves to be included in the list of «Herbaria of Ukraine. Index Herbariorum».

Key words: herbarium, named collection, O.S. Bondar, herbarium specimens, dendrological park «Sofivka».

Uman National University, 1 Instytutska St., Uman, Cherkasy Region, 20301, Ukraine

Mamchur T.: <https://orcid.org/0000-0001-9320-814X>

Вступ

Фонди гербарних установ України містять цінні раритетні іменні (меморіальні) колекції, які слід вважати історичним надбанням. Серед них відмічено відомих ботаніків, співробітників, науковців, студентів установи, або ж аматорів (Shyian 2018; Vasilyeva 2018). Іменними або ж меморіальними колекціями вважають зібрані й визначені одним колектором в межах певної установи. Такі колекції є цінними, які слід ретельного зберігати (Chopyk, Myakushko 1999; Wasser, Krytska 1999; Shyian 2014). У фондах гербарію (UM) іменні колекції виокремлено, детально опрацьовано. Вони потребують оцифрування для збереження ботанічної наукової спадщини навчального закладу, враховуючи й обставини які переживає наша країна.

С.Л. Мосякін, Н.М. Шиян (2021) відмітили, що Національний гербарій України (KW) є унікальним історичним надбанням. Його збереження та примноження всесвітньо значуще для наукової та культурної спадщини країни. А гербарії наукових, навчальних, музейних установ є значущим доповненням (Mosyakin, Shyian 2021).

Гербарні фонди Уманського національного університету засновано в 1844 р. на базі Одеського ботанічного саду в Головному училищі садівництва, про що і засвідчують рукописні етикетки гербарних зборів інтродукованих рослин. Збагачення фондів продовжено було на базі дендропарку «Софіївка» в Уманському училищі землеробства і садівництва з 1859 року. Гербарні колекції формувалися цілеспрямовано під час вивчення учнями таких дисциплін як ботаніка, декоративна дендрологія, лісівництво. При цьому слід враховувати вивчення природної флори регіону, ведення інтродукції рослин дендропарку, Нікітського ботанічного саду Криму, як бази практик. Історичні колекції гербарного фонду, у кількості 27 712 гербарних зразків (г.з.), розподілено на три складові частини: історична, наукова та навчальна (Mamchur et al. 2017).

Н.М. Шиян у праці «Гербарії України. Index Herbariorum Ucrainicum» (2011) вказала гер-

барні установи України, їхніх колекторів (науковці, працівники установи, природодослідники, студенти й ін.). У цих установах є цінні іменні гербарні колекції В.Г. Бессера, Ж.Е. Жілібера, М.В. Клокова, О.С. Роговича, М.С. Турчанінова, В.М. Черняєва, І.Ф. Шмальгаузена, м. Київ (KW); L. Rabenhorst, O. Jaap, O. Trebaux, F. Buchgoltz, L. Schaerer, V. Savicz, Ю. Прокудіна (CWU), м. Харків (Dogadina, Gamulya 2011; Gamulya 2015); Й. Пачоського (LW), м. Львів, (MSUD) м. Одеса (Skarby ... 2013; 2016) та (KHEM), м. Херсон (Deriuzhuna 2011); С. Харкевича, В. Чопика (KWU, KWHA), В. Мельника, М. Перегрима, О. Шиндера (KWHA); Ю. Клеопова, С. Навашина, К. Golde, м. Київ (Perehrym, Solomakha 2008); О. Красова, В. Кучеревського, Т. Провоженка, В. Федоровського, Г. Шоль (KRW), м. Кривий Ріг; Ф. Шура, А. Ремана (LW) (Tasenkevych et al. 2014) та А. Лазаренка, Н. Сичак (LWKS), м. Львів; Л. Вагнера та А. Маргітая (UU), м. Ужгород (Myhal et al. 2021); Г. Боровікова, М. Зеленецького, П. Кулика, В. Липського, П. Шестерикова, М. Bieberstein, K. Ledebour, E. Lindemann (MSUD), м. Одеса; К. Агаркова, І. Беседіна, Р. Ганжа, С. Гапон, Л. Гомля, Д. Давидов, В. Павленко (PWU), м. Полтава; Г.А. Чорна, М. Д. Бутило (UPU) та В. Грабового, І. Діденко, І. Косенка, А. Куземко, Л. Марно, Г. Музики, Т. Сидорук, В. Собченка, Г. Чорна, Т. Швець (SOF), м. Умань і багато інших.

Окрім гербарію судинних рослин, установи виокремлюють фікологічний гербарій (альготека) (KW-A), мікологічний (KW-M), ліхенологічний (KW-L), бріологічний (KW-BH, KW-BM, KW-BS), палінотека (KW-P), м. Київ, іконотека (DSU), м. Дніпро (Herbarii ... 2011).

Опрацьовані гербарні колекції в установах публікуються кураторами гербарію (KW, MSUD, ZPU) у серійних виданнях, які несуть каталогізований перелік таксонів і сприяють науковцям у наукових дослідженнях (Herbariy ... 2004; Shyian, Karpiuk 2016; Skarby ... 2013; 2014a; 2014b; 2016; 2017).

Гербарій (UM) станом на 2011 рік був мало-відомим в Україні та заслуговує на увагу наукової спільноти з його цінними іменними колекціями відомих ботаніків, природодослідників (L.G. Rabenhorst, M.C. Турчанінов, В.М. Черняєв; викладачів, студентів установи Ю.Р. Ланцький, Й.К. Пачоський, В.С. Горячева, І.І. Білоус, О. С. Бондар, Н.І. Кутова, В.А. Гаврилюк, Т.О. Кравець, О.В. Свистун, Т.В. Мамчур, О.І. Шиндер та ін. Історичні колекції, зокрема О.С. Бондаря впорядкована за філогенетичною системою А.Л. Тахтаджяна (Takhtadzhian 2009).

У 2016 р. гербарій зареєстровано в міжнародній базі даних Index Herbarium (New York) з присвоєнням ідентифікатора (акронім) – UM (Mamchur et al. 2017).

Метою статті є оприлюднити гербарні збори О.С. Бондаря для наукової спільноти з вивчення таксонів даного регіону, ведення інтродукції рослин у дендропарку «Софіївка».

Матеріали і методи

За архівними матеріалами музею університету проаналізовано викладацький склад кафедри ботаніки, їхню наукову та навчальну діяльність. У фондах гербарію (UM) віднайдено та опрацьовано іменну колекцію О. С. Бондаря. За гербарними етикетками, створено каталог таксонів, ідентифіковано за рукописним підписом автора (Рис. 2). Таксономічну приналежність визначено за сучасною ботанічною номенклатурою (GBIF, POWO, 2025), перелік таксонів подано у алфавітному порядку. Метою публікації було дослідити та оприлюднити історичну колекцію гербарних збо-

рів для науковців, які проводять ботанічні популяційні спостереження даного регіону, вивчають історію інтродукції рослин.

Результати і обговорення

Дослідження цінних іменних колекцій були ретельно опрацьовані за етикетками, історичними літописами навчального закладу, матеріалами архіву музею історії та оприлюднено в монографічних виданнях вчених-ботаніків І.І. Білоуса (Mamchur 2022a), В.С. Горячевої (Mamchur 2023), В.А. Гаврилюка (Chorna et al. 2018), іменної колекції учня училища Й.К. Пачоського (Mamchur, Chorna 2023).

Заслуговує на увагу й іменна колекція асистента кафедри ботаніки Олександра Сергійовича Бондаря. Ідентифікувати гербарій вдалося нам за гербарними етикетками, з відміткою прізвища та ініціалів «А.О. Бондар», матеріалами кафедри ботаніки, які збережено в музеї університету. Так, завідувач кафедри професор І.І. Білоус у звітному поданні «Організація кафедри ботаніки і її діяльність у 1921–1944 рр.» відмітив, що він читає курс лекцій з ботаніки, а лабораторні заняття і навчальну практику проводить асистент Олександр (Александр) Сергійович Бондар. На жаль, в архівах університету не збережено особової справи досліджуваного колектора, але серед історичної спадщини кафедри наявне фото, що датується 1930 р., викладача зі студентами під час польової практики в дендропарку «Софіївка». Про це, нас інформують і гербарні етикетки. Тому, слід вважати, що на фото (рис. 1.) ймовірно асистент О.С. Бондар (Mamchur 2022).

Рис. 1. Асистент О.С. Бондар (в центрі стоїть) зі студентами під час навчальної практики

Fig. 1. Assistant O.S. Bondar (standing in the center) with students during an internship

Колекція гербарних зразків О.С. Бондаря налічує 142 одиниці, з них одна родина вищих спорових рослин – Equisetaceae; дві родини голонасінних – Pinaceae, Taxodiaceae; 39 видів з класу Односім'ядольних Квіткових – Alliaceae (1), Cyperaceae (1), Iridaceae (1), Juncaceae (1), Orchidaceae (1), Poaceae (33), Sparganiaceae (1); 100 видів Двосім'ядольних – Amaranthaceae (2), Anacardiaceae (1), Apiaceae (11), Asteraceae (6), Boraginaceae (5), Campanulaceae (1), Caryophyllaceae (6), Cornaceae (1), Crassulaceae (1), Cuscutaceae (1), Elaeagnaceae (1), Euphorbiaceae (3), Fabaceae (13), Fagaceae (1), Geraniaceae (1), Grossulariaceae (1), Hydrangeaceae (2), Hypericaceae (2), Juglandaceae (1), Lamiaceae (7), Malvaceae (1), Oleaceae (1), Onagraceae (2), Plantaginaceae (4), Polygalaceae (1), Polygonaceae (2), Primulaceae (1), Rosaceae (5), Rubiaceae (1), Santalaceae (1), Sapindaceae (5), Scrophulariaceae (1), Solanaceae (1), Staphyleaceae (1), Tamaricaceae (1), Valerinaceae (1), Violaceae (3), Vitaceae (1).

Гербарні етикетки видруковано типографським способом з відміткою «Herbarium Florae Ucrainae. Dominium Reipublicae Ucrainae Hortus Umaniensts internationalistertii (alim Sophievka)», рік збору 1930. Виявлено у колекції збори лучних трав'янистих рослин в межах частин дендропарку «Софіївка» – «Англійський парк», «Верхній став», «Грибок», «Долина Гігантів», «Дубинка», «Єнісейські поля», «Женевське озеро», «Кавказька гірка». Представлено деревні та кущові інтродуковані рослини парку. Автор іноді відмічав розширену інформацію з вказівкою поширення певної популяції виду,

зміною її місцезнаходження упродовж десяти років (рис. 2.).

О.С. Бондар описав поширення *Stipa pennata* L. (Poaceae). Наводимо вказівку: «Назад 10-15 років в парку зустрічався, а потім зник. Цього року мені пощастило знайти декілька екземплярів на «Грибку» прямо проти вище за Женевське озеро. Поодинокі». Вид віднесено до Червоної книги України та надає перевагу степовій частині. Отже, знайдений вид аналізує зміну кліматичних умов зростання цієї рослини у ті часи, а гербарні зразки є документальним підтвердженням існування популяції виду в природній флорі. Наявні ж в гербарії інтродуценти, які було зібрано 1930 р. вказують на активні в ті часи процеси інтродукції та акліматизації видів дерев і кущів в умовах дендропарку «Софіївка» у колекції «Англійський парк» та дендрологічному розсаднику.

Подано нижче анотований перелік таксонів за даними міжнародних баз (GBIF, POWO). Відмічено акронім (UM), інвентарний номер, у квадратних дужках інформативність за етикеткою. Іноді відмітку «Notae criticae» здійснено у 2013 р. куратором гербарію Тамарою Олексіївною Кравець.

Перелік таксонів іменної колекції гербарію О. С. Бондаря EQUISETOPHYTA EQUISETACEAE

Equisetum arvense L. UM 6993. [Хвощ польовий. Рано навесні в великій кількості з'являється на глинистому ґрунті «Женевського озера». 15/IV1930]

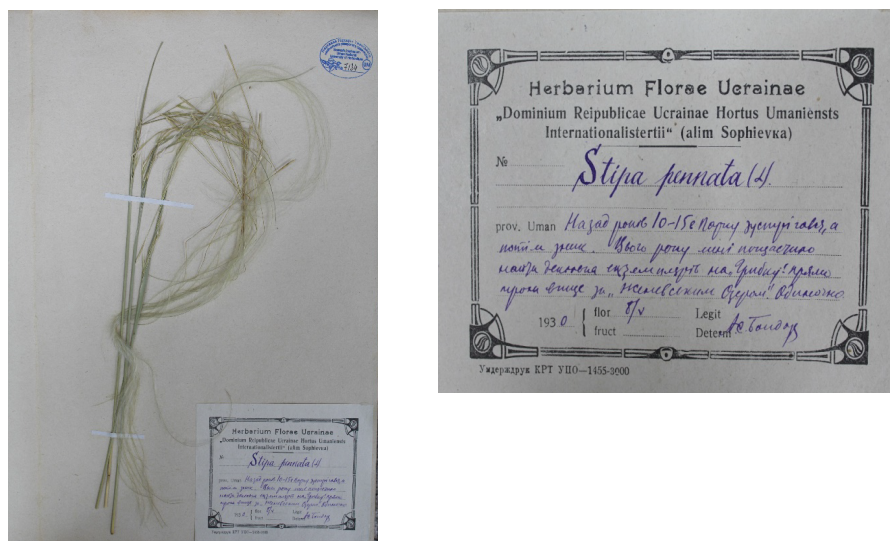

Рис. 2. Гербарний зразок і етикетка *Stipa pennata* L., колектор О.С. Бондар

Fig. 2. Herbarium specimen and label of *Stipa pennata* L., collector O.S. Bondar

PINOPHYTA

CUPRESSACEAE

Taxodium distichum (L.) Rich. UM 6994 [Болотяний кипарис. Зустрічається поодиноким екземпляром, між каменів на західному схилі «Грибка», при річці в вогкому та затіненому місці. Не цвіте і не цвів. Травень. 1930]

PINACEAE

Pinus strobus L. UM 6995 [В парку зустрічається всього декілька екземплярів. Взято на алеї над «Верхнім ставком» що йде від плодового саду до «Англійського парку». Травень. 1930]

LILIOPSIDA, MONOCOTS

AMARYLLIDACEAE

Allium oleraceum L. UM 7097 [Alliaceae. Досить на «Дубинці» та на «Грибку», на відкритих галявинах, та біля каміння. 15/V 1930]

CYPERACEAE

Bolboschoenus maritimus (L.) Palla. UM 7101 [*Scirpus maritimus* (L.) Palla. На болотах і при берегах. На лівому березі «Верхнього ставка» від «Слобідки» утворює цілі зарості. 16/VI 1930]

IRIDACEAE

Iris halophila Pall. UM 7098 [*I. gueldenstadiana* Lepech. В насадженні між *I. germanica*, *I. variegata* та інші на другій алеї від оранжерей, знайдено багато і його декілька екземплярів. 26/V 1930]

JUNCACEAE

Juncus inflexus L. UM 7100 [*Juncus glaucus* Ehrh. Вогкі місця. Берег «Верхнього ставка» та «Женевського озера», зустрічається не часто. 8/VI 1930]

ORCHIDACEAE

Neottia nidus-avis (L.) Rich. UM 7099 [Найчастіше зустрічається на східній частині «Дубинки» на *Carpinus betulus* і інші. Взагалі в парку зустрічається не часто. 18/V 1930]

POACEAE

Agropyron cristatum (L.) Gaertn. UM 7102 [В заростях парку від «Декоративного розсадника» (що біля оранжереї). Мабуть занесене із ботанічного розсадника, бо в інших місцях не знаходив. 12/V 1930]

Agrostis gigantea Roth. UM 7103 [*Agrostis alba* L. var. *gigantea* (Gand). В тінистих місцях лісу та вогких берегах. Берег «Женевського озера». Зустрічається часто. 18/V 1930]

Agrostis stolonifera L. UM 7104 [*Agrostis alba* L. var. *prorepens* (G. Mey). По берегах, луках та вогких і піщаних місцях. На березі «Верхнього ставка» та «Женевського озера». Зустрічається var. не часто. 12/VI 1930]

Alopecurus aequalis Sobol.

UM 7105 [*Alopecurus fulvus* Sm. На вогких місцях, болотах і навіть у воді! На березі «Верхнього ставка» за «Женевського озера». Зустрічається часто. 4/V 1930]

Alopecurus pratensis L. UM 7106 [На луках і вогких місцях. «Грибок» низина його частина понад річкою (від міста), берег «Верхнього ставка». Зустрічається часто. 8/V 1930]

Brachypodium sylvaticum (Huds.) P.Beauv. UM 7107 [В тінистих місцях парку. Особливо багато у відповідних (вище) умовах на «Дубинці». 8/VI 1930]

Bromus arvensis L. UM 7108 [Біля дороги, на вогких місцях, мабуть заноситься з найближчих полів. Нечасто. 3/V 1930]

Bromus erectus Huds. UM 7110 [Північно-східна частина парку, що лежить на лівому березі «Верхнього ставка». Зустрічається і в інших місцях. Не часто. 11/VI 1930]

Bromus hordeaceus L. UM 7111 [*Bromus mollis* L. Східна, Південно-Східна (OSO) частина «Грибка» за «Женевським озером», на гору до «Нової Умані» і в рові від «Нової Умані», і в інших місцях парку. 12/V 1930]

Bromus ramosus Huds. UM 7109 [*Bromus asper* Murr. В тінистих місцях «Дубинки» та «Грибка» (понад річку). 18/V 1930]

Bromus sterilis L. UM 7112 [На «Грибку» за «Женевським озером» у верх до «Нової Умані» і по рові від «Нової Умані». 4/V 1930]

Calamagrostis epigejos (L.) Roth. UM 7113 [На луках, більш низинна частина «Грибка» і між незатіненими кущами, в інших частинах парку. 19/VI 1930]

Cenchrus americanus (L.) Morrone. UM 7131 [*Setaria glauca* (L.) P.Beauv. Смітні місця. На «Трояндовій алеї» між другими рослинами. 26/V 1930]

Cynosurus cristatus L. UM 7114 [На луках. На низинній частині «Грибка» (понад річкою) знайдено мною. Всього декілька екземплярів. Рідко. 14/VI 1930]

Deschampsia cespitosa (L.) P.Beauv. UM 7115 [На «Єнісейських полях» чи в низинній частині «Грибка» (понад річку). 15/VI 1930]

Eragrostis minor Host UM 7116 [*Eragrostis poaeoides* Beauv. (P.B.). На піщаних місцях, при сухих берегах і на сонячних місцях, але не між степовими представниками. 28/VII 1930]

Festuca ovina L. UM 7117 [На цілинних місцях. Особливо багато на відкритих місцях «Грибка» і також на «Дубинці». 29/V 1930]

Festuca rubra L. UM 7119 [«Грибок». Тіністі місця. Взагалі в парку зустрічається не часто. 27/V 1930]

***Glyceria fluitans* (L.) R.Br.** UM 7120 [На боло-
тах, болотяних берегах і воді. Взято на низині
при березі «Верхнього ставка» від «Слобідки».
Зустрічається не дуже часто. 4/V 1930]

***Koeleria pyramidata* (Lam.) P.Beauv.** UM 7121
[*Koeleria cristata* (L.) Pers. На луках чи степових
частинах парку, особливо багато на «Грибку» та
на «Дубинці». 17/V 1930]

***Leersia oryzoides* (L.) Sw.** UM 7122 [На лівому
березі «Верхнього ставка» знаходиться цілі зарос-
сті. З першого погляду дуже нагадує *Or. sativa*. 7/
VII 1930]

***Lolium perenne* L.** UM 7123 [Звичайна рос-
лина. Росте при дорогах, у вогких тінистих місцях
і скрізь. Зустрічається досить часто. 9/V 1930]

***Lolium pratense* (Huds.) Darbysh.** UM 7118
[*Festuca pratense* Huds. Лівий берег «Верхнього
ставка», «Англійський парк». Зустрічається не
часто. 2/VI 1930]

***Melica ciliata* L.** UM 7124 [На кам'янистих міс-
цях та на схилах. На «Грибку» біля «Женевського
озера» та біля нього між заростями *Pr. spinosa*.
Досить. 12/VI 1930]

***Milium effusum* L.** UM 7125 [Рання весняна,
тіниста-лісова рослина. «Дубинка». Зустрічається
не часто. 9/V 1930]

***Poa annua* L.** UM 7126 [У великій кількості на
вологих місцях зустрічається. Одна із звичайних
рослин. 24/IV 1930]

***Poa compressa* L.** UM 7127 [При берегах і на
при берегових піскових місцях. Іноді росте у воді.
Берег «Верхнього ставка» та «Женевського озера».
4/VI 1930]

***Poa pratensis* L.** UM 7128 [Сама звичайна
лучна і лісова трава. Зустрічається по всьому
парку у великій кількості. 2/V 1930]

***Poa trivialis* L.** UM 7129 [На вогких місцях
парку «Снісейські поля», беріг «Женевського
озера», береги «Верхнього ставка». Зустрічається
часто, але не багато. 12/VI 1930]

***Phleum pratense* L.** UM 7130 [На луках (не
мокрих). На «Грибку» в низинній частині його
понад річкою. Досить. 23/V 1930]

***Setaria verticillata* (L.) P.Beauv.** UM 7132 [На
смітних місцях. Взято між іншими рослинами
на «Трояндовій алеї», нижче оранжереї спуск від
парадних дверей оранжереї. 25/V 1930]

***Setaria viridis* (L.) P.Beauv.** UM 7133 [Смітні
місця. На «Трояндовій алеї» між іншими росли-
нами. 30/V 1930]

***Stipa pennata* L.** UM 7134 [Назад років 10-15
в парку зустрічався, а потім зник. Цього року
мені пощастило знайти декілька екземплярів

на «Грибку» прямо проти вище за «Женевське
озеро». Поодинокі. 8/V 1930]

SPARGANIACEAE

***Sparganium erectum* L.** UM 7135 [*Sparganium*
ramosum Huds p.p. Всюди на мілинах «Верхнього
ставка». Досить. 12/VII 1930]

MAGNOLIOPHYTA, MAGNOLIOPSIDA, EUDOCOTS

AMARANTHACEAE

***Atriplex hortensis* L.** UM 7004 [Chenopodiaceae.
Atriplex hortensis (L.) var. ? На смітних місцях
парку. Не часто. 8/VIII 1930]

***Blitum capitatum* L.** UM 7005 [*Chenopodium*
capitatum (L.) Asch. sin *Blitum capitatum* L. По
тінистих смітних місцях парку, рідко. 8/VI 1930]

ANACARDIACEAE

***Cotinus coggygria* Scop.** UM 7043 [*Rhus cotinus*
L. Розводиться. Один екземпляр в «Англійському
парку», один на «Грибку» і декілька над «Верхнім
ставком» (з правого боку) вгору від «Рибок». 4/VI
1930]

APIACEAE

***Aegopodium podagraria* L.** UM 7053 [У лісовій
частині парку. Багато. 27/V 1930]

***Anthriscus sylvestris* (L.) Hoffm.** UM 7054 [Між
кущами. По смітних лісових місцях, чимало. 17/V
1930]

***Carum carvi* L.** UM 7055 [На «степку» біля
інституту (проти лікарні інституту). На пасіці
і в інших місцях. Мало. 7/V 1930]

***Chaerophyllum temulum* L.** UM 7056 [По
всьому парку. Досить. 8/V 1930]

***Conium maculatum* L.** UM 7057 [На смітних
місцях. «Дубинка». 12/V 1930]

***Daucus carota* L.** UM 7058 [В лісостеповій
частині парку. Досить. 16/VI 1930]

***Eryngium planum* L.** UM 7059 [Переважно
в степній частині парку, чи на піщаних і глинистих
місцях. «Грибок». Досить. 8/VI 1930]

***Oenanthe aquatica* (L.) Poir.** UM 7060 [На
березі «Верхнього ставка». Мало. 18/VI 1930 Notae
criticae. Омег водяний. Det. Кравець Т.О., 2013 p.]

***Pimpinella saxifraga* L.** UM 7061 [В лісостепо-
вій частині парку. «Англійський парк. Досить. 28/
VI 1930]

***Sium sisarum* L.** UM 7063 [*Sium lancifolium*
M.Bieb. На березі «Верхнього ставка». Мало. 18/
VI 1930 Notae criticae. Вех широколистий. Det.
Кравець Т.О., 2013 p.]

***Torilis japonica* (Houtt.) DC.** UM 7062 [*Caucalis*
anthriscus Gmel. В лісостеповій переважно або
зрідка в лісовій частині парку. Всюди. Досить. 12/
VI 1930]

ASTERACEAE

***Carlina biebersteinii* Bernh. ex Hornem.** UM 7092 [*Carlina vulgaris* var. *longifolia* Grab. В степовій частині «Дубинки» і в «Англійському парку». 20/VI 1930]

***Cirsium vulgare* (Savi) Ten.** UM 7091 [*Cirsium lanceolatum* (L.) Scop. На схилі від «Трояндової алеї». Досить. 8/VII 1930]

***Jacobaea vulgaris* Gaertn.** UM 7096 [*Senecio jacobaea* L. В степових: «Дубинці» та «Грибку». Не багато. 15/VI 1930]

***Omalotheca sylvatica* (L.) F.W.Schultz & Sch.Bip.** UM 7093 [*Gnaphalium sylvaticum* L. В лісостеповій частині «Дубинки», поміж заростями кущів. Зовсім рідко і поодинокі. 18/VI 1930]

***Pentanema salicinum* (L.) D.Gut.Larr., Santos-Vicente, Anderb., E.Rico & M.M.Mart. Ort.** UM 7094 [*Inula salicina* L. «Грибок». Не багато. 20/VI 1930]

***Scorzoneroideis autumnalis* (L.) Moench** UM 7095 [*Leontodon autumnalis* L. «Англійський парк». Чимало. 8/VI 1930. Notae criticae. *Leontodon autumnalis*. Det. Кравець Т.О., 2013]

BORAGINACEAE

***Asperugo procumbens* L.** UM 7071 [По тінистих, вогких місцях, «Єнісейські поля». Досить. 2/V 1930]

***Myosotis arvensis* (L.) Hill** UM 7074 [*Myosotis intermedia* Link. Між кущами, в заростях. Сирі, тіністі місця. Багато. 3/V 1930]

***Myosotis laxa* Lehm.** UM 7073 [*Myosotis caespitosa* Schulz. Вогкі, тіністі місця. Чимало. 25/IV 1930]

***Myosotis scorpioides* L.** UM 7075 [*Myosotis palustris* (L.) Hill. На болотяних місцях і прямо в воді, по березі «Верхнього ставка». Не часто. 14/V 1930]

***Myosotis stricta* Link ex Roem. & Schult.** UM 7072 [*Myosotis areneria* Schrad. «Грибок». На кам'янистих місцях. Не часто. 25/IV 1930]

CAMPANULACEAE

***Campanula rapunculoides* L.** UM 7090 [В лісостеповій частині парку. Досить. 12/VI 1930]

CARYOPHYLLACEAE

***Cerastium arvense* L.** UM 6998 [Біля рова «Дубинки» від «Декоративного розсадника» (WSW). Не часто, майже поодинокі. 9/V 1930]

***Cerastium glomeratum* Thuill.** UM 6999 [*Cerastium triviale* Link. sin. *C. vulgatum* L. При дорогах, на вогких лісних не зарівнених місцях. На «Єнісейських полях» між камінням досить. 25/V 1930]

***Psammophiliella muralis* (L.) Ikonn.** UM 7001 [*Gypsophila muralis* L. Взято на березі «Верхнього ставка». У парку зустрічається рідко. 6/VI 1930]

***Silene nutans* L.** UM 7002 [Між кущами та в заростях степової та лісо-степової частини «Дубинки» та «Грибка». Вище в бік до Нової Умані «Женевського озера» між камінням. 13/V 1930]

***Stellaria aquatica* (L.) Scop.** UM 7000 [*Malachium aquaticum* (L.) Fr. У тінистих місцях «Єнісейських полів» на берегах «Верхнього ставка» та «Женевського озера». Досить. 10/V 1930]

***Stellaria graminea* L.** UM 7003 [В степовій частині «Грибка» між злаками, багато. 7/V 1930]

CORNACEAE

***Cornus sanguinea* L.** UM 7052 [Розводиться. «Англійський парк» і інші місця парку. Мало. 7/V 1930]

CRASSULACEAE

***Sedum acre* L.** UM 7022 [«Грибок». На камінцях багато. 18/V 1930]

CUSCUTACEAE

***Cuscuta epithymum* (L.) L.** UM 7070 [*Cuscuta epithymum* Murr b. *trifolii* Bobingt. На «Грибку». На *Trifolium pratense* знайдено багато лише декілька екземплярів, мабуть занесена з близького звісно поля з конюшиною. 10/VI 1930]

ELANGEACEAE

***Elaeagnus angustifolia* L.** UM 7067 [Розводиться. «Трояндова алея» (нижче оранжереї) та «Англійський парк». Мало. 10/VI 1930]

EUPHORBIACEAE

***Euphorbia procera* M.Bieb.** UM 7017 [Переважно в лісостеповій частині парку. «Дубинка». «Грибок». 2/V 1930]

***Euphorbia seguieriana* Neck.** UM 7016 [*Euphorbia gerardiana* Jacq. На кам'янистих, сонячних місцях парку. «Грибок». Багато. 4/VI 1930]

***Mercurialis perennis* L.** UM 7018 [В лісовій частині парку. 24/III 1930]

FABACEAE

***Caragana frutex* (L.) K.Koch.** UM 7028 [*Caragana frutescens* (L.) Medik. Розводиться. Біля інституту (біля сучасної пошти). 20/IV 1930]

***Colutea arborescens* L.** UM 7029 [Розводиться. «Грибок», мало. 4/VI 1930]

***Coronilla varia* L.** UM 7030 [У степовій та лісостеповій частині парку. Часто. 25/V 1930]

***Lathyrus pratensis* L.** UM 7031 [По низинній та затіненій частині «Грибка». Досить. 17/VI 1930]

Lathyrus sylvestris L. UM 7032 [В лісостеповій частині парку, в ровах та заростях. Не часто. 20/VI 1930]

Lathyrus vernus (L.) Bernh. UM 7033 [В лісовій та лісостеповій частині парку. Рідко в степовій. Досить. 24/IV 1930]

Medicago falcata L. UM 7034 [В лісостеповій та степовій частині лісу. Дуже часто. 29/V 1930]

Robinia viscosa Michx. ex Vent. UM 7039 [*Robinia glutinosa* Sims. Розводиться. «Англійський парк». Не багато. 29/V 1930]

Trifolium alpestre L. UM 7036 [В лісостеповій переважно частині парку. «Грибок», на кам'янистих місцях. Досить. 20/V 1930]

Trifolium aureum Pollich UM 7035 [*Trifolium agrarium* L. У лісостеповій та степовій (рідше) частині «Грибка», не дуже часто. 14/VI 1930]

Trifolium hybridum L. UM 7037 [По низинній та затіненій частині «Грибка» від Нової Умані. Досить. 4/VI 1930]

Trifolium repens L. UM 7038 [На низинних місцях парку. По березі «Верхнього ставка». На березі «Женевського озера». Досить. 24/V 1930]

Vicia villosa Roth. UM 7040 [У лісостеповій (переважно) частині парку. В ровах, заростях. Досить. 4/VI 1930]

FAGACEAE

Fagus sylvatica L. UM 6996 [«Англійський парк». Всього декілька екземплярів, дві форми з зеленими та червоними листками. 6/V. 1930]

GERANIACEAE

Geranium sanguineum L. UM 7050 [На «Дубинці» та «Грибку», в кущах та в ровах. Мало. 20/V 1930]

GROSSULARIACEAE

Ribes uva-crispa L. UM 7019 [*Ribes grossularia* L. На «Дубинці» росте декілька кущів. Мало. 26/IV 1930]

HYDRANGEACEAE

Deutzia crenata Siebold & Zucc. UM 7020 [Розводиться. Декілька кущів розводиться в «Англійському парку». 30/IV 1930]

Philadelphus coronarius L. UM 7021 [Розводиться. «Англійський парк». Небагато. 20/V 1930]

HYPERICACEAE

Hypericum hirsutum L. UM 7008 [В лісостеповій частині парку. Не дуже часто. 27/V 1930]

Hypericum perforatum L. UM 7009 [В лісостеповій та степовій частині парку. «Дубинка». «Грибок». Досить. 4/VI 1930]

JUGLANDACEAE

Juglans cinerea L. UM 6997 [Розводиться біля Софіївської пошти (в огорожі), росте декілька екземплярів. В парку немає. 8/V 1930]

LAMIACEAE

Ballota nigra L. UM 7082 [На смітних місцях. Між кущами в Лісостеповій частині парку. Досить. 10/VI 1930]

Clinopodium acinos (L.) Kuntze. UM 7083 [*Calamintha acinos* (L.) Clairv. «Грибок». На вологих (але не низинних) кам'янистих місцях. Мало. 8/VI 1930]

Lycopus europaeus L. UM 7084 [На березі верхнього та нижнього ставків, та на березі «Женевського озера». Досить. 30/V 1930]

Mentha arvensis L. UM 7085 [По березі «Верхнього ставка». Не багато. 4/VI 1930]

Salvia verticillata L. UM 7086 [В лісостеповій частині парку. Чимало. 29/V 1930]

Scutellaria galericulata L. UM 7087 [По березі «Верхнього ставка». Досить. 13/VI 1930]

Teucrium chamaedrys L. UM 7089 [Переважно на схилах «Грибка». Багато. 10/VI 1930. Notae criticae. Самосил гайовий. Det. Кравець Т.О., 2013 р.]

MALVACEAE

Tilia platyphyllos Scop. UM 7015 [Розводиться. «Англійський парк». Мало. 12/VI 1930]

OLEACEAE

Forsythia suspensa (Thunb.) Vahl. UM 7066 [Розводиться. «Англійський парк», небагато. 19/IV 1930]

ONAGRACEAE

Epilobium hirsutum L. UM 7041 [При березі «Женевського озера». 29/V 1930]

Epilobium montanum L. UM 7042 [При березі «Женевського озера», на низинній частині «Грибка». 12/VI 1930]

PLANTAGINACEAE

Veronica beccabunga L. UM 7078 [В парку, в воді «Три сльози» і в інших місцях. Чимало. 18/V 1930]

Veronica officinalis L. UM 7079 [На «Єнісейських полях». В других місцях парку не знаходив. 15/VI 1930]

Veronica polita Fr. UM 7080 [На занесених лукам каміння, на «Грибку». Багато. 20/III 1930]

Veronica serpyllifolia L. UM 7081 [На тінистих степових місцях «Грибка», та на сонячних відомих. Досить. 2/VI 1930]

POLYGALACEAE

Polygala comosa Schkuhr. UM 7051 [*Polygala hybrida* DC. В степовій та лісостеповій частині парку. «Дубинка». «Грибок». Досить. 10/V 1930]

POLYGONACEAE

Rumex crispus L. UM 7006 [На сирих, вогких місцях. Взято в нижній частині «Грибка» (понад

річкою), зустрічається на березі «Верхнього ставка» і та ін. 5/VI 1930]

***Rumex obtusifolius* L.** UM 7007 [На луках, в вогких заростях. Взято на лівому березі «Верхнього ставка». 27/VII 1930]

PRIMULACEAE

***Lysimachia nummularia* L.** UM 7014 [По вологих місцях. «Грибок», «Англійський парк» і інші. Досить. 24/V 1930]

ROSACEAE

***Amelanchier ovalis* Medik.** UM 7023 [*Amelanchier vulgaris* Moench. «Грибок». Мало. «Кавказька гірка». 4/V 1930. Notae criticae. Ірга круглолиста. *A. rotundifolia* (Lam.) Dum. Cours. Det. Кравець Т.О., 2013]

***Kerria japonica* (L.) DC.** UM 7024 [Розводиться. Поодинокими кущиками в «Англійському парку». Мало. 9/V 1930]

***Prunus mahaleb* L.** UM 7025 [«Грибок». Обсаджена верхня алея, що веде на Нову Умань (попід поле інституту). 20/V 1930]

***Rhodotypos scandens* (Thunb.) Makino.** UM 7026 [«Англійський парк». Дендрологічний розсадник. Мало. Травень. 1930]

***Spiraea media* Schmidt.** UM 7027 [Розводиться. «Англійський парк», мало. «Кавказька гірка». 29/IV 1930]

RUBIACEAE

***Asperula tinctoria* L.** UM 7069 [«Дубинка». «Грибок». Поміж кущами. Не часто. 4/VI 1930]

SANTALACEAE

***Thesium linophyllum* L.** UM 7065 [*Thesium intermedium* Schrad. В степовій частині «Дубинки» між кущами, знайдено мною лише в одному місці, де він ріс кущем. 12/V 1930]

SAPINDACEAE

***Acer campestre* L.** UM 7044 [Росте по всьому парку. Досить. 18/V 1930]

***Acer platanoides* L.** UM 7045 [Росте по всьому парку. 19/IV 1930]

***Acer tataricum* L.** UM 7046 [Росте переважно на «Грибку». Не мало. 24/V 1930]

***Aesculus hippocastanum* L.** UM 7048 [«Англійський парк». Також обсаджена в'їзна (з міста) алея, і по інших місцях парку. Досить. Розводиться. 9/V 1930]

***Aesculus flava* Sol.** UM 7049 [*Pavia lutea* Poir. Розводиться. «Англійський парк». Мало. 12/V 1930]

SCROPHULARIACEAE

***Scrophularia nodosa* L.** UM 7077 [На низинній частині «Грибка» (по березі річки), і в інших вологих частинах парку. Чимало. 30/V 1930]

SOLANACEAE

***Solanum dulcamara* L.** UM 7076 [По лівому березі «Верхнього ставка» між камінням на «Долині Гігантів». 5/VI 1930]

STAPHYLEACEAE

***Staphylea pinnata* L.** UM 7047 [«Англійський парк» і другі частини парку. Мало. 9/V 1930]

TAMARICACEAE

***Tamarix gracilis* Willd.** UM 7013 [*Tamarix paniculata* Steven ex DC. Розводиться. «Трояндова алея». Нижче оранжереї. Не багато. 24/V 1930]

VALERINACEAE

***Valeriana officinalis* L.** UM 7068 [«Грибок». Поміж кам'янисті місця. Досить. 26/V 1930]

VIOLACEAE

***Viola hirta* L.** UM 7010 [В лісостеповій частині парку. Багато. 15/IV 1930]

***Viola mirabilis* L.** UM 7011 [В при бережній частині «Грибка». Досить. 23/IV 1930]

***Viola elatior* Fr.** UM 7012 [*Viola persicifolia* Schreb. В степовій частині «Грибка». Чимало. 2/V 1930]

VITACEAE

***Vitis vinifera* L.** UM 7064 [Розводиться. Біля оранжереї, та декілька кущів в «Англійському парку». 10/VI 1930]

Висновки

Гербарна колекція О. С. Бондаря має майже сторічну історію. Представлено таксони як природної флори, так і вирощування інтродуцентів дендропарку «Софіївка». Досліджено у порівнянні з історичним аспектом зникнення популяцій за умов кліматичних, антропогенних та інших чинників. Про це свідчать гербарні зразки *Stipa pennata*, *Neottia nidus-avis*, що занесені до Червоної книги України та відмічено їх відсутність зростання нині.

Не менш цікавим є вивчення інтродукції рослин за гербарними зразками, їхньої акліматизації та адаптації в даній кліматичній зоні, розмноження і використання в озелененні парків, створенні ландшафтів садово-паркових об'єктів в Умані (Черкаси сіті), університетського кампусу.

Отже, гербарні збори опрацьованої колекції стануть у нагоді науковцям ботанікам, дендрологам, екологам та іншим фаховим спеціалістам даного природничого спрямування. Аспіранти, студенти навчального закладу мають можливість використовувати фонди у своїх наукових дослідженнях з вивчення флори, написання кваліфікаційних робіт з спеціальності Н1 Біологія, Н3 Садово-паркове господарство, Н4 Лісове господарство.

- CHOPYK, V. I., MIAKUSHKO, T. Ya. (1999) *Herbariy. Istoriya stvorenniya ta funktsionuvannya* [Herbarium. History of creation and operation]. Fitosotsiotsentr, Kyiv (in Ukrainian).
- CHORNA, H. A., MAMCHUR, T. V., SVYSTUN, O. V., DENYSKO, I. L., PARUBOK, M. I. (2018) *U poshukakh shchastya: zhyttyevyi shlyakh botanika V.A. Havrylyuka v shchodennykh, lystakh, spohadakh suchasnykh*: monohrafiya [In search of happiness: botanist V.A. Havryliuk and his life journey in diaries, letters and memoirs of contemporaries]. Vydavnytstvo Palyvoda A.V., Kyiv (in Ukrainian).
- DERIUZHYNIA, A. V. (2011) *Herbariy Khersonskoho oblasnoho krayeznavchoho muzeyu (KHEM)* [Herbarium of the Kherson Regional Museum of Local History (KHEM)]. V kn.: *Herbarii Ukrainy. Index Herbarium Ucrainicum*. Alterpres, Kyiv, 340–343 (in Ukrainian).
- DOHADINA, T., HAMULIA, Yu. (2011) *Herbariy Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina CWU* [Herbarium of Kharkiv National University named after V.N. Karazin CWU]. V kn.: *Herbarii Ukrainy. Index Herbariorum Ucrainicum*. Alterpres, Kyiv, 299–315 (in Ukrainian).
- HAMULIA, Yu. H. (2015) Typifikatsiya fondiv v herbarii Kharkivskoho natsionalnoho universytetu (CWU): istorichni zrazky z rodyny Poaceae [Typification of funds in the herbarium of Kharkiv National University (CWU): historical specimens from the Poaceae family]. *Proceedings of the International Scientific conference “Vnesok naturalistiv-amatoriv u vyvchennya biolohichnoho riznomanitya (prysvyachena 200-richchyu vid dnya narodzhennya Lyudvyha Vahnera)”*. Berehovo, 14–16, May, 2015. Berehovo, Ukraina, PP. 190–196 (in Ukrainian).
- HERBARIY Zaporizkoho derzhavnoho universytetu: katalog herbarnykh materialiv kafedry botaniky ta henytyky roslyn Zaporizkoho derzhavnoho universytetu (2004) [Herbarium of the Zaporizhia State University: catalog of herbarium materials of the Department of Botany and Plant Genetics of the Zaporizhia State University]. V.O. Liakh, O.Yu. Kalinina. Zaporizhzhya (in Ukrainian).
- HERBARIY UKRAINY (2011) *Index Herbariorum Ucrainicum* [Herbaria of Ukraine. Index Herbariorum Ucrainicum]. Kyiv (in Ukrainian).
- GBIF: Global Biodiversity Information Facility (2025) Available at: <https://www.gbif.org/uk/> Accessed on: 02 May 2025
- MAMCHUR, T. V. (2022) Imenna kolektsiya herbariyu O.S. Bondara u herbarnomu fondi (UM) [Named collection of the herbarium of O.S. Bondar in the herbarium fund (UM)]. *Proceedings of the Ukrainian scientific internet conference “Suchasni problemy biolohii v umovakh zmin klimatu”*. Uman, UNUS, 22, June, 2022. Uman, PP. 158–162 (in Ukrainian).
- MAMCHUR, T. V., CHORNA, H. A. (2023) *Fondy Naukovoho herbariiu Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva (UM). Herbarna kolektsiia Yozefa Pachoskoho*: monohrafiia [Collections of the Scientific Herbarium of the Uman National University of Horticulture (UM). Herbarium collection of Yosef Pachoskyi: monograph]. M.M. Sochynskyi, Uman (in Ukrainian).
- MAMCHUR, T. V., KARPENKO, V. P., PARUBOK, M. I., SVYSTUN, O. V. (2017) *Vcheni-botaniky Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva ta yikh naukovy doslidzhennya (1844–2016)*: monohrafiya [Botanical scientists of the Uman National University of Horticulture and their scientific research (1844–2016): monograph]. Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Vizavi», Uman (in Ukrainian).
- MOSIAKIN, S. L., SHYIAN, N. M. (2021) Natsionalnyi herbariy Ukrainy (KW): 100 rokiv zberezheniya ta prymnozheniya nashoi vsesvitno znachushchoi naukovi ta kulturnoi spadshchyny [National Herbarium of Ukraine (KW): 100 years of preserving and multiplying our internationally significant scientific and cultural heritage]. *Proceedings of the International scientific conference “Herbarii XXI stolittya: dosyahnennya ta vyklyky, prysvyacheno 100-richchyu vid zasnuvannya Natsionalnoho herbariyu Ukrainy (KW) – Herbariyu Instytutu botaniky imeni M.H. Kholodnoho NAN Ukrainy”*. Kyiv, Instytut botaniky im. M.H. Kholodnoho NANU, 1, October, 2021. Kyiv, PP. 6–10 (in Ukrainian).
- MYHAL, A. V., SABADOSH, V. I., SHEVERA, M. V. (2021) Herbariy Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu (UU): imenna kolektsiya Antoniia Marhittiya [Herbarium of Uzhgorod National University (UU): named collection of Antony Margittia]. *Proceedings of the International scientific conference “Herbariy XXI stolittya: dosyahnennya ta vyklyky, prysvyacheniy 100-richchyu vid zasnuvannya Natsionalnoho herbariyu Ukrainy (KW) – Herbariyu Instytutu botaniky imeni M.H. Kholodnoho NAN Ukrainy”*. Kyiv, Instytut botaniky im. M. H. Kholodnoho NANU, 1, October, 2021. Kyiv, PP. 123–127 (in Ukrainian).
- PEREHRYM, M. M., SOLOMAKHA, V. A. (2008) Herbariy Botanichnoho sadu imeni akademika O.V. Fomina Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka [Herbarium of the Botanical Garden named after Academician O.V. Fomina of Taras Shevchenko Kyiv National University]. *Ukrainskyi botanichnyi zhurnal*, 65(3), 465–468 (in Ukrainian).
- POWO: Plants of the World Online. (2025) Accessed on: 4 May 2025. Available at: <https://powo.science.kew.org/>
- SHYIAN, N. M. (2014) Istorychni herbarni kolektsii Ukrainy ta yikh doslidzhennya [Historical herbarium collections of Ukraine and their research]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya biolohichna*, 65, 90–96 (in Ukrainian).
- SHYIAN, N. M. (2018) Podarunok Pavla Loziyeva Ukrainskiy akademii nauk (1920 r.) [Pavlo Loziev's gift to the Ukrainian Academy of Sciences (1920)]. *Ukrainskyi botanichnyi zhurnal*, 75(6), 585–592

- DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrbotj75.06.585> (in Ukrainian).
- SHYIAN, N. M., KARPIUK, T. S. (2016) *Herbariy O.L. Klotnoho «Flora Yaponii». Instytut botaniky imeni M. H. Kholodnoho NAN Ukrainy, Natsionalnyi herbariy Ukrainy (KW)* [Herbarium O.L. Klyotny "Flora of Japan". Institute of Botany named after M. G. Kholodnoi National Academy of Sciences of Ukraine, National Herbarium of Ukraine (KW)]. Alterpres, Kyiv (in Ukrainian).
- SKARBY herbariyu Odeskoho natsionalnoho universytetu (MSUD) (2017) *Herbarna kolektsiya E.E. Lindemanna* [Treasures of the herbarium of Odessa National University (MSUD). Herbarium collection of E.E. Lindemann]. Osvita Ukrainy, Odesa (in Ukrainian).
- SKARBY herbariyu Odeskoho natsionalnoho universytetu (MSUD) (2014a) *Herbarna kolektsiya H.Y. Potapenka* [Treasures of the herbarium of Odessa National University (MSUD). Herbarium collection of G.Y. Potapenko]. Osvita Ukrainy, Odesa (in Ukrainian).
- SKARBY herbariyu Odeskoho natsionalnoho universytetu (MSUD) (2013) *Herbarna kolektsiya Y.K. Pachoskoho* [Treasures of the herbarium of Odessa National University (MSUD). Herbarium collection of Y.K. Pachosky]. Osvita Ukrainy, Odesa (in Ukrainian).
- SKARBY herbariyu Odeskoho natsionalnoho universytetu (MSUD) (2016) *Herbarna kolektsiya Y.K. Pachoskoho. Chastyna II* [Treasures of the herbarium of Odessa National University (MSUD). Herbarium collection of Y.K. Pachosky]. Osvita Ukrainy, Odesa (in Ukrainian).
- SKARBY herbariyu Odeskoho natsionalnoho universytetu (MSUD) (2014b) *Herbarna kolektsiya P.S. Shesterikova* [Treasures of the herbarium of Odessa National University (MSUD). Herbarium collection of P.S. Shesterikova]. Osvita Ukrainy, Odesa (in Ukrainian).
- TAKHTADZHIAN, A. (2009) *Flowering Plants*. Springer Science + Business Media B.V.
- TASYENKEVYCH, L., MAMCHUR, Z., KHMIL, T., ZHUK, O. (2014) Imenni kolektsii XIX-XX stolit u herbarii Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka [Named collections of the 19th-20th centuries in the herbarium of Ivan Franko Lviv National University]. *Visnyk of the Lviv University. Series Biology*. 65, 112–120 (in Ukrainian).
- VASSER, S. P., KRYTSKA, L. I. (1999) Herbarii Ukrainy: suchasnyi stan, problemy funktsionuvannya i rozvytku [Herbarium of Ukraine: current state, problems of functioning and development]. *Ukrainskyi botanichnyi zhurnal*, 56(3), 321–330 (in Ukrainian).
- VASYLIEVA, T., BONDARENKO, O., KOVALENKO, S., NEMERTSALOV, V. (2018) Imenni istorychni kolektsii herbariyu Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnikova (MSUD) [Named historical collections of the herbarium of the Odessa National University named after I.I. Mechnikov (MSUD)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya biologichna*. 78, 144–149 (in Ukrainian).

Дата надходження статті: 09.10.2025

Дата прийняття статті: 28.11.2025

Опубліковано: 17.11.2025